

O gledališču z »vrivki«

Vasja Predan: *Sled odrskih senc*. Gledališki dnevnik 2. Knjižna zadruga Ljubljana, 1999

Sled odrskih senc (torej sled neoprijemljivega, begotnega, nekakšno lovljenje nemogočega in nesnovnega) je vsekakor ustrezen naslov zbirke Predanovih gledaliških kritik, ki z letošnjo izdajo zajemajo že dva dela oziroma skupaj osem let (?) gledališkega življenja na Slovenskem. Takoj je treba reči, da je knjiga bolj kakor dnevnik kronika, torej časovno opredeljeno popisovanje gledališkega dogajanja z rahlo osebnim prijemom ter z nepogrešljivimi »vrivki«, ki sledijo kronološkemu poteku dogodkov in jih beležijo s potrpežljivo in zavidanja

vredno vztrajnostjo. Sicer je Predan pri svojem početju selektiven in nikakor ne popiše vsega, kar se mu je v posameznem gledališkem letu oziroma sezoni primerilo, kljub temu – in naravi dnevniškega pisanja navkljub – pa si prizadeva pri svojem delu ostati kolikor se le da objektivni, natančen, nepristranski in temeljit. Njegovo pisanje – če ga razumemo kot dnevniško – tako »pogreša« bogatejše palete čustev, občutij, definicije relacij in stališč, ki iz kroničkih zapisov šele naredijo dnevnik. Odmerjena navzočnost vsega, kar dnevniškemu pisanju manjka, pa je ravno v prid kroničskemu, saj ga odmika od suhoparnega in zaporednega beleženja dogodkov, kakor jih prinaša čas, ter jim daje upoštevanja vredno osebno barvo. Pri tem se Predan vseskozi zaveda, da je njegov dnevnik a priori namenjen objavi, torej ne predalu in prihodnjim rodovom, temveč natančno določene-mu občinstvu, torej v prvi vrsti gledališkim ustvarjalcem in pa še peščici tistih, ki jih njihovo delo zanima.

Predanova žanrska opredelitev lastnega pisanja kot dnevniško tako želi opozoriti predvsem na dvoje njegovih lastnosti: gre za »poljubno«, torej vnaprej neopredeljeno beleženje vtisov o gledaliških predstavah in gledališkem življenju nasploh, ki se ga avtor loteva na sproščen in na videz neobvezen način, kakršnega redno kritičsko delo oziroma »služba« pri dnevnom časopisu izključuje. Pri tem Predana ne obvezuje nič zunaj tistega, kar si je sam zadal kot svojo nalogo oziroma poslanstvo. Hkrati pa mu narava pisanja pod dnevniškim podnaslovom oziroma pod datumi v dnevnik uvrščenih zapisov omogoča, da vanje in mednje poseje

tudi vrsto na videz negledaliških oziroma gledališko spominskih, priložnostnih, pa tudi gledališko zgodovinskih opazanj in odlomkov. Vse to daje njegovemu pisanju kontekst, ki ga siceršnje dnevno ažurno in »neselektivno« pisanje o gledaliških uprizoritvah nima. Rekli bi lahko, da je Predanovo pisanje kontekstualno, da torej izhaja iz širšega prostora, kamor avtor nato umešča pisanje o gledališču oziroma o njegovih različnih manifestacijah. Prvo kontekstualno določilo tega pisanja je pisec sam, sledijo dogodki, ki opredeljujejo njegov zorni kot gledanje na gledališče kot parcialni pojav, končno pa se takemu pisanju tudi ni potrebno izogibati množici (ne)pomembnih detajlov in drobcev, ki se jih mora koncentrirano in na rok vezano recenzentsko pisanje nujno otresti. Kljub Predanovi neprestani bojzani in opravičevanjem, da s svojimi tako imenovanimi »vrivki« morda dolgočasi bralca, je potrebno reči, da so ravno ti vrivki oziroma kontekst njegovega pisanja tisto, kar je v njegovi knjigi najzanimivejše. Pravzaprav je tega konteksta v knjigi še premalo oziroma bi lahko bilo razmerje med kontekstom in tekstom v njej veliko bolj uravnoteženo: na ta način bi se nemara povečala vrednost Predanovega dnevniskega pisanja, pa tudi vrednost gledališkega dogajanja, ki ga šele uvrstitev v širšo celoto naredi ustrezno zanimivega in »verodostojnega«. Pisanje o gledališču brez »sveta« namreč to počasi zreducira in osiromaši do gole samozadostnosti, ki ni več v stiku z ničimer. Z nekoliko paradoksalno trditvijo bi torej lahko rekli, da resnično težo gledališču daje šele dogajanje, ki

poteka okrog njega, sólo kot tako pa jo slejkoprej bistveno pogreša.

Predanovo pisanje v *Sledi odrskih senc* je, z lapidarno oznako povedano, afirmativno. Gledališče ceni in upošteva, ima ga celo za smisel lastnega bivanja, o njegovem smislu se ne sprašuje in ga ne problematizira. Kadar ima do gledaliških pojavov nekoliko manj prijazno mnenje, se utemeljevanju tega na hitro izogne, kadar je do njih razpoložen izrazito pozitivno, to poskuša iz različnih smeri utemeljiti. Predanov ton v dnevnikih je vselej izrazito prijazen. Pri tem ne gre za karakterno lastnost, temveč za slog oziroma način pristopa do predmeta pisanja. Predan si nemara svojih »poznih let« noče pokvariti ali zagreniti z razmišljanjem o nelepah ali negativnih platih gledališča; nekoliko drugače je pri stvareh, ki se tičejo »sveta« – te obravnava ostreje, čeprav tudi tu vselej najde »naravno« in logično, v skrajni posledici prijazno argumentacijo.

Priročna etimologija pojma prijaznost nam v njem razkrije izpostavljeni jaz: prijaznost je torej vselej povezana s tistim, ki jo izreka, v njenem središču ni predmet povedi, temveč njen osebek, ne ono, temveč jaz. Tako je tudi v Predanovem primeru: v središču njegovega pisanja ni gledališče, temveč njegov presojevalec, ki o njem izreka – prijazno – sodbo. Vendar pri tem nikakor ne gre za avtorjevo narcisoidnost ali egocentrizem, gre predvsem za njegovo apriorno odločitev, ki izhaja iz narave dnevnika: govoriti o gledališču skozi sebe, in to v natančno določenem tonu, ki ga le redkokdaj zmoti z disonantnimi zveni. Taka odločitev je seveda legitimna in je Predan

tudi ne prikriva, njena posledica pa je nekoliko idilična podoba gledališča v obdobju, ki ga Predanovo pisanje zajema. Vendar tudi s to podobo ni nič narobe, zlasti še, če vemo, da Predanu gledališče pomeni neke vrste zatočišče, azil pred stvarnostjo, ki je v primerjavi z njim bistveno manj urejena in obvladljiva.

Gledališča oziroma pisanja o njem se Predan loteva z značilnim vitalizmom, brez omembe vrednih vnaprejšnjih priprav, oborožen predvsem z lastno dojemljivostjo, odprtostjo in gledališkimi spominom. Spominski fragmenti v dnevnikih so zanimivi in z aktualnim dogajanjem pletejo nerazvozljivo gledališko mrežo, ki, kot vemo, ob pomanjkanju materialnih ostankov živi predvsem v spominu. Bistven domet Predanovega pisanja je psihološki, ne vznemirjajo ga različne ideologije, estetike in esteticizmi ali formalizmi, njegovo pisanje se osredotoča na ljudi in »antropološke« odnose med njimi. V gledališkem smislu je njegova pozornost namenjena dramatik in igralcem, nekoliko manj režiserjem, druge okoliščine v zvezi z uprizoritvijo pa ga vznemirjajo samo izjemoma. Predanov svet predstavlja predvsem »stara gledališka garda«, čeprav najde razumevanje tudi za nekatere sodobne gledališke pojave. Najintenzivnejši so nemara Predanovi prispevki o njemu »ljubih« ljudeh ter umrlih znancih in prijateljih, ki jih zapiše z močnim čustvenim nabojem in literarno nenavadno polno. Prepoznaven je tudi Predanov slog, ki pa je velikokrat na meji leporečništva, s pomensko praznimi sintaktičnimi vrivki in sposojenimi frazami, ki jih celo

vede in z vnaprejšnjimi opozorili uporabljaja oziroma ponavlja; manj je v njem novih, izvirnih »poetičnih« formulacij, ki bi ustrezno izrazile njegova osebna videnja in spoznanja. Redundanten slog pa pred bralcem vzpostavi tudi redundanten svet, ki je izrazit bolj v svojih splošnih obrisih kakor pa v (posebnih) posameznostih. Najbolj moteča slogovna posebnost Predanovega pisanja je tako morda nenehno opravičevanje oziroma pojasnjevanje rabe določenih formulacij, kar naj bi bilo naravi dnevniškega pisanja (ki je vendarle osebno in v principu nikomur namenjeno) tuje. Premalo je v knjigi »izletov v neznano«, v nepreverjeno, v še nikdar izrečeno, ki bi dali avtorjevemu pisanju dodatno, resnično težo. Malo je v knjigi odlomkov oziroma zapisov, kakršen je tisti o Nadjevih *Habakukovih komentarjih*, kjer nujnemu poprejšnjemu opravičevanju sledi kratek, a intenziven zapis doživljaja gibalne predstave. Tu bi lahko iskali nov začetek Predanovega pisanja.

Sicer njegovo pisanje – če povzamemo – pomembno dopolnjuje sliko slovenske gledališke publicistike. Najbolj so ga menda veseli sami gledališčniki, zlasti igralci, gotovo pa je dovolj informativno tudi za nekoga, ki mu gledališče ne pomeni toliko kot Predanu. V »političnem« smislu je to pisanje simpatično levičarsko, v nekaterih odlomkih čustveno in literarno zelo intenzivno, v celoti morda zanimivejše v zastranitvah kakor v svojem centralnem interesu. Zagotovo pa ni nobenega razloga, da avtor s svojim pisanjem ne bi nadaljeval.

Blaž Lukan